

Gömd eller glömd?

Realism i den svenska riksdagsdebatten

Håkan Edström

Hidden or Forgotten? – Realism in the Swedish Parliamentary Debate

The spoken word of politicians creates expectations for subsequent action. The language used when formulating security, foreign and defense policies can thus provide an indication what measures the politicians are prepared to take in order to promote their national interests. In international relations theory the use of force is primarily associated with realism. The use of realist concepts in the political communication could thus serve as an indicator of the politicians' views on the use of force. In this article the use of realism in the parliamentary debate in Sweden is explored. The findings indicate differences between the political parties as well as between the topics of the debate.

1. Dags att dammas av?

Politik handlar om att kommunicera och om att handla:

Politics is by definition a social activity which involves interaction among people, through various forms of communication, to make and enforce rules for their social systems. Much of this communication takes the form the form of the spoken or written word (Graber, 1976: ix).

Verbal politik, dvs. politisk kommunikation, kan i sig vara ett säkerhets- eller utrikespolitiskt medel. Genom kritik kan en småstat söka "authority beyond their borders" och påverka stormakternas agerande (Jerneck 2013). Denna artikel tar emellertid fasta på en annan aspekt av den politiska kommunikationen; den som sker i anslutning till formulerandet av en småstats säkerhetspolitik. Genom det talade ordet skapar politikerna förväntningar om ett efterföljande handlande. Det språkbruk politikerna använder i anslutning till utformandet av ett lands säkerhets-, utrikes- och försvarspolitik kan således ge en fingervisning om det handlande politikerna är beredda att ta till i det egna landets internationella relationer.

Genom historien har, vilket ytterligare behandlas i nästa avsnitt, framför allt två olika skolbildningar, realism och idealism/liberalism, turats om att vara

Håkan Edström är verksam vid Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap (ISSL), Försvarshögskolan.
E-post: hakan.edstrom@fhs.se

tongivande i studiet av säkerhetspolitik. Därmed inte sagt att de varit de enda skolorna vilket bl.a. framgår i min andra artikel i detta specialnummer. När Ulf Bjereld och Marie Demker (1995) analyserade svenska partier och utrikesfrågorna under det kalla kriget hämtade de empirin från väljararenan; i partiprogram. De studerade begrepp förknippade med realismen såsom *maktbalans* och *nationell prestige* och konkluderade att historicismen, som den realistiska idealtypen betecknades, över tiden minskat bland de politiska partierna i Sverige. Delvis andra begrepp förknippade med realismen såsom *suveränitet* och *överlevnad* har, enligt bl.a. Douglas Brommesson och Ann-Marie Ekengren (2013), också minskat i användning vid formulerandet av den svenska säkerhetspolitiken. Brommesson och Ekengren bygger sina slutsatser på empiri hämtad från den internationella arenan; tal i FN:s generalförsamling. Realismen skulle m.a.o. kunna tolkas vara allt mindre relevant vid studiet av svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Men tänk om ovanstående och andra forskare letat efter realismens förekomst på delvis felaktiga ställen och/eller använt mindre lämpliga indikatorer? Vid studiet av internationella relationer är troligen realismen den skolbildning som främst är förknippad med våld och våldsanvändning. Förekomsten av realismens begreppsapparat i den politiska kommunikationen skulle således kunna användas som indikator på politikernas syn bl.a. på våld och våldsanvändning i det internationella umgänget med andra stater och aktörer. Om realismen knappt använts av svenska politiker vare sig i FN:s generalförsamling eller i de olika partiprogrammen, så utesluter det självklart inte att realism kommit till användning i andra sammanhang såsom i riksdagsdebatterna. Och är det någon som egentligen förväntar sig att svenska politiker i första hand skulle tala om makt och nationella intressen i FN:s generalförsamling?

Jag påstår således att den svenska säkerhetspolitiken främst utformas i anslutning till den parlamentariska arenan. Det är i riksdagen besluten tas, även om de förankrats och diskuterats i andra sammanhang före själva beslutstillfället. Den bild av Sverige riksdagsledamöterna ger uttryck för stämmer emellertid till del överrens med de resultat Brommesson och Ekengren respektive Bjereld och Demker presenterat. Sverige framställs bl.a. som "fredsmäktandets stormakt" (Hans Linde (V), protokoll 2008/09:72), som en "humanitär stormakt" (Carl Bildt (M), protokoll 2012/13:64; Annika Lillemets (Mp), protokoll 2014/15:58), som en "stormakt inom biståndet" (Karin Enström (M), protokoll 2010/11:60) och som "en stormakt och en stark röst för öppna samhällen" (Ismail Kamil (Fp), protokoll 2013/14:70). Uppenbart har politikernas självbild fått gehör även i akademiska kretsar. Kjell Goldmann konstaterade t.ex. att svensk utrikespolitik under det kalla kriget hade "three main internationalist aspects: foreign aid [...], arms control and disarmament, and criticism of other countries (1986:164-165). Även efter det kalla krigets slut tycks dock Sverige

utgöra något av en internationell norm i dessa avseenden. ”Sweden sets the gold standard” hävdar t.ex. Alison Brysks (2009:42).

Men medan svenska politiker ser Sverige som en osjälvisk kraft i världspolitiken, och gärna tillskriver det egna landet honnörsord hämtade från idealismen, vilket bl.a. exemplen av tidigare forskning som här refereras till indikerar, så eftersträvar de samtidigt att EU ska utvecklas till att bli en global säkerhetspolitisk aktör med såväl ekonomiska tyngd som politisk kraft och militär förmåga, samt med kapacitet att forma den internationella utvecklingen utifrån europeiska intressen (se t.ex. Freivalds i protokoll 2005/06:73 och Bildt i protokoll 2009/10:76).

Även om det kan synas paradoxalt att svenska politiker i ett och samma sammanhang blandar ihop begrepp som förknippas med realism med företeelser som associeras med idealism så bekräftar de den tes som bl.a. Dennis Gyllensporre (2010) presenterat. Han har visat att idealism och realism bör betraktas mer som kompletterande än konkurrerande och alltså inte utesluter varandras samtidiga existens. Min poäng är således att om politikerna i praktiken förenar element från olika skolbildningar, vilket kan anses vara rimligt eftersom de är just idealtypskonstruktioner, kan vi då verkligen förstå helheter och uppmärksamma nyanser om vi, medvetet eller omedvetet, kategoriskt avstår från att tillämpa en av dessa skolbildningar, dvs. realismen, i våra analyser?

Syftet med denna artikel är dels att undersöka förekomsten av begrepp förknippade med realism i den svenska säkerhetspolitiska debatten, dels att vinna insikter till att utveckla metodologin kring studiet av svensk säkerhetspolitik. Denna ambition kan kanske tyckas vara allt för modest men motiveras av den explorativa forskningsdesignen och nyttjandet av ett omfattande empiriskt underlag.

De övergripande frågeställningarna som avses besvaras rör, för det första, *vem* det är som använder sig av realism. Såväl Bjereld och Demker som Brommesson och Ekengren kopplar frågan till olika politiska partier. Skiljer omfattningen av användandet sig m.a.o. åt mellan företrädarna för de olika riksdagspartierna? En andra frågeställning rör om det finns skillnader avseende *vad* som debatteras. Ökar m.a.o. användandet av realismen då fokus skiftar från t.ex. utrikes- till försvarspolitik?¹ En tredje och sista frågeställning rör förekomsten av realism kopplat till de olika delarna av den säkerhetspolitiska linjen (se föregående artikel i denna tidskrift) och *vilket* element som behandlas. Minskar t.ex. realismen då fokus flyttas från den generella säkerhetspolitiska miljön till de mer specifika nationella målen?

1 Här anknyter således artikeln till den undersökning Kjell Goldmann, Sten Berglund och Gunnar Sjöstedt (1986) gjorde avseende svensk policyskapande kopplat till olika internationella frågor såsom *defence policy, internationalist policy, foreign economic policy* respektive *diplomatic security policy*.

I nästa avsnitt redovisas de metodologiska övervägandena. De tre därpå följande avsnitten struktureras efter vad-frågan, dvs. efter tema för debatten. I det avslutande avsnittet sammanfattas analysen varvid ett försök att förklara resultaten görs.

2. Metodologiska överväganden

Även om ambitionen med denna artikel inte är att kontrastera realismen med någon annan skolbildning så tar jag fasta på att både realismen och idealismen har sin epistemologiska hemvist i rationalismen (Reus-Smith, 2005). Den strävan efter måluppfyllelse som Bjereld och Demker (1995) tillskriver de politiska partierna är m.a.o. inte unikt för realismen. Till saken hör dessutom att realismen även delar vissa begrepp med andra skolbildningar och att det därför inte går att utesluta att förekomsten av dessa begrepp kan kopplas inte enbart till förekomsten av realism. Synen det internationella systemets anarkiska drag delas t.ex. mellan realismen och idealismen. Jag avser dock inte i denna artikel att undersöka detta fullt ut utan lämnar detta till fortsatt forskning.

2.1 IDENTIFIERING AV NYCKELBEGREPP

Syftet med nedanstående genomgång är att redovisa de nyckelord jag kommer att leta efter och visa på deras förankring i den realistiska skolbildningen.

Realismen och idealismen som konkurrerande idealtyper inom IR-teorin har, som antytts ovan, mycket lång tradition och är en viktig ingrediens i den realistiska självbilden. Redan Thucydides (2009) kontrasterade de båda i sin analys av det peloponnesiska kriget varvid *intresse*, *makt* och *säkerhet* var begrepp som tillskrevs den förra typen som också betonade betydelsen av *militär* styrka. Niccolò Machiavelli (1513) betraktade också maktbegreppet som centralt för vad som kom att bli realismen. Realismens statscenterism kan spåras till hans fokus på furstens funktion snarare än dennes moraliska överväganden. Det militära maktmedlets betydelse återfanns även i Machiavellis arbete. Ett annat av realismens attribut som kan spåras till hans tankar är *rivalitet*. Thomas Hobbes (1651) kopplade rivaliteten till allas krig mot alla, dvs. till ett tillstånd av *anarki*. Han betonade egna *intressen* och *egoism* som viktiga drivkrafter för att säkerställa det yttersta målet – *överlevnad*. Dessa individuella drivkrafter fick de förnuftiga människorna att acceptera statens överhöghet. Drivkrafterna överfördes därmed till staten och dess relation till andra stater i det internationella systemet där avsaknaden av högre organisatorisk enhet kom till uttryck i staternas *suveränitet* och strävan efter *oberoende*.

Edward Carr (1939/1964) publicerade strax före det andra världskriget en bok som kom att få stort inflytande på realismen. Han kritiserade Nationernas Förbund (NF) och det "utopiska" försöken till samarbete stater emellan eftersom egenintresset, enligt Carr, alltid var starkare än samarbetsviljan och

att harmoniserade intressen endast var en illusion. Influerad av marxismens världsåskådning kategoriserade han stormakterna utifrån om de innehade eller saknade *makt* och *inflytande*. De som hade detta ansågs eftersträva status quo och bibehållen *maktbalans* medan de som saknade var *revisionistiska*. Hans Morgenthau (1948) sammanfattade strax efter andra världskriget den klassiska realismen i sex principer där den bärande tanken var att *nationella intressen* definierades i termer av makt där den viktiga drivkraften var att minimera risker och maximera vinster. De nationella intressena var inte allmänt givna utan varierade beroende av den politiska och kulturella kontexten.

En annan person vars gärningar kanske främst förknippas med slutet av det andra världskriget och början av det kalla kriget är George Kennan. Han anses vara en, kanske rent av den främste, av inspiratörerna till Truman-doktrinen och konceptet om containment syftandes till en inringning av Sovjetunionen och vidmakthållen *maktbalans* mellan stormakterna (Kennan 1954; Gaddis 1982; 2011).

Den klassiska realismen kom att utvecklas till neorealism genom framför allt Kenneth Waltz. Skillnaderna mellan klassisk realism och neorealism ligger bl.a. i att medan den förra skolan fokuserar på den mänskliga naturen så koncentrerar sig den senare på det internationella systemet. Likheterna ligger bl.a. i att båda anser att staten är den främsta aktören i systemet, att systemet kännetecknas av anarki och att överlevnad är staternas främsta drivkraft. I sitt verk *Man, the State, and War* (1959) analyserar Waltz uppkomsten av krig utifrån tre olika analysnivåer; den enskilde politikern eller beslutsfattaren, den inrikespolitiska nivån eller byråkratin hos enskilda stater respektive systemnivån dvs. den anarkiska strukturen i det globala systemet. Tankarna kring den förra nivån har således kopplingar till den klassiska realismen medan resonemanget kring den senare nivån utvecklades i *Theory of International Politics* (1979). Waltz menar i detta verk att den anarkiska strukturen av det internationella systemet får staterna att anta relativt modesta ambitioner i sina internationella relationer i syfte att inte äventyra sin *säkerhet*. De är därför också måna om att snarare bibehålla *status quo* och sina positioner i systemet än att försöka flytta fram dem. Även om Waltz framstår som den främste förgrundsgestalten inom neorealismen så har dessa tankar lett till en särskiljning mellan defensiv och offensiv neorealism.

Defensiv realism resonerar utifrån ett nollsummespel och ett säkerhetsdilemma (Jervis, 1978) där bristen på tillit gentemot de andra staterna i systemet gör att det blir viktigt att hela tiden vara på sin vakt. Militär förmåga blir därför ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument. Även om staterna formellt sätt har likvärdig ställning i systemet, och även likartade behov av säkerhet, så kommer ojämlikheter avseende tillgång på resurser och kapaciteter att skapa relativa förhållanden och olika beroenden. Detta gör att staterna kommer att försöka balansera varandras makt, dvs. sträva efter *maktbalans*. Intern *maktbalans* går

ut på att stärka sina egna politiska, ekonomiska och/eller militära maktmedel, medan extern maktbalans innebär att staterna söker alliera sig med andra stater och alltså skapa *allianser* (Walt, 1985; 1987). Det behöver inte alltid vara frågan om ”hård” balansering, dvs. möta motståndarens militära makt med egen dito (Steffa och Khoob, 2014). ”Mjuk” balansering innebär att militär makt istället möts med ekonomiska och diplomatiska maktmedel (Pape, 2005; Paul, 2005). Alternativa strategier till maktbalans är *isolationism*, då staterna helt enkelt försöker stänga ute omvärlden och minimera sina internationella kontakter, och bandwagoning, dvs. triumfvagnspolitik. I det senare fallet inser en svagare stat sitt *fait accompli* och allierar sig med en starkare stat oavsett om de har gemensamma intressen eller inte. Tillskillnad från maktbalans så motsätter sig alltså inte den svagare den starkares politik. Anledningen till detta är att kostnaderna att göra detta bedöms vara för stora och kan ytterst handla om den egna överlevnaden (Wright, 1942).

Den offensiva varianten går istället ut på att staterna försöker maximera sin *makt* och sitt *inflytande* i syfte att säkerställa säkerheten ur en mer dominant ställning i det internationella systemet. För *super-* och *stormakterna* handlar det här om strävan efter en hegemonisk ställning. John Mearsheimer menar att tävlan och *rivalitet* mellan främst stormakter karaktäriserar det internationella systemet. Osäkerheten och den bristande tilliten gör att staterna inte kan tillåta sig vara nöjda med sin position i systemet utan alltid måste försöka öka sin makt och sitt inflytande, gärna på bekostnad av de presumtiva motståndarna.

Given the difficulty of determining how much power is enough for today and tomorrow, great powers recognize that the best way to ensure their security is to achieve hegemony now, thus eliminating any possibility of a challenge by another great power. Only a misguided state would pass up an opportunity to be the hegemon in the system because it thought it already had sufficient power to survive (Mearsheimer, 2001:35).

Vad är det då som kan tänkas känneteckna förekomst av realism i svensk säkerhetspolitisk debatt? Utifrån ovanstående resonemang framträder ett antal nyckelord kopplade till Jacob Westbergs (2015) modell för att beskriva en säkerhetspolitisk strategi vilken består av fyra element; Miljö, Mål, Medel och Metod. Westberg bygger till del sitt resonemang på Ole Elgströms (2000) modell och kompletterar bl.a. ovanstående diskussion med insikter om småstaters förhållande till stormakter då de inte ingått allians med dessa. Sålunda utgörs denna artikels analysmodell av nedanstående nyckelord kopplade till vart och ett av strategins fyra element:

1. Miljö:

- Systemets struktur: *anarki*, maktfördelning mellan aktörerna, dvs. förekomsten av *super-* och *stormakter*.
- Prägel på interaktionen mellan aktörerna i systemet: *osäkerhet*, *egoism*, *revisionism*, *revanschism*, *rivalitet*.

2. Mål: Generella *intressen* men även specifikt:

- Utåtriktat: *makt*, *inflytande*.
- Inåtriktat: *överlevnad*, *säkerhet*, *suveränitet*, *oberoende*.

3. Medel: *diplomatiska*, *ekonomiska* respektive *militära* maktmedel/instrument/resurser.**4. Metoder:**

- Enskilt/självhjälp (*alliansfri*) eller i *allians*.
- Grad av aktivism: *isolationism* och *isolering* eller *distansering* kopplat till enskilt beteende respektive *bandwagoning* och *uppvaktande* eller *maktbalans* och *eftergifter* kopplat till beteendet i *allians* eller i förhållandet till en stormakt.

2.2 ANVÄNDADET AV NYCKELORDEN

Eftersom metoderna innehåller nio nyckelord, miljön åtta, målen sju men medlen endast tre kan detta skapa obalans kopplat till den tredje frågan. Vad som menas med medel/instrument/resurser kan dessutom synas diffust. Jag har därför valt att utveckla resonemanget kring just medlen så att antalet sökord per element utjämnas och medlens innebörd klarläggs. Jag valt att fokusera på de ekonomiska och militära medlen. I det förra fallet handlar det dels om hur medlen används genom *sanktioner* och *embargo*, dels om statens ekonomiska *kraft* eller *styrka* och *finanser* i ett internationellt sammanhang. I det senare fallet handlar det också dels om hur medlen används i militära *insatser*, dels om militär *förmåga* eller *kapacitet*.

Det räcker dock inte att enbart referera till förekomsten av ovanstående begrepp för att användandet ska betraktas som realistiskt. Det krävs också en aktör som de knyts an till – det behövs en stat. Detta innebär att alla anföranden som berör t.ex. kvinnors inflytande, makt och oberoende inte tagits med i sammanställningen. Andra potentiella avgränsningar skulle kunna handla om att, för det första, enbart beakta anföranden där debattören ställer sig positiv till och bejakar realismens logik respektive, för det andra, enbart anföranden som utgår från att Sverige är den aktuella aktören. Eftersom denna artikel behandlar förekomsten av realism i generell bemärkelse har jag dock valt att

inte göra dessa avgränsningar. Jag försöker istället belysa respektive position i dessa avseenden.

2.3 EMPIRISKA UTGÅNGSPUNKTER – PRIMÄRKÄLLOR DÄR JAG LETAR EFTER NYCKELORDEN

En bakomliggande fråga är om ovanstående realistiska begrepp och den logik som finns förknippad med dem helt enkelt glömts bort eller om de trots allt existerar om än implicit bland andra idealtyper. Var bör man då leta efter svaret? Om det är så att realism kommit att uppfattas som politiskt inkorrekt, vilket jag inte utesluter, så torde partierna undvika att anknyta till denna idealtyp i textform. Ett motiv till att undersöka muntliga utsagor snarare än skriftliga dokument, i form av propositioner, motioner och betänkanden skulle således kunna vara att eventuella spår av realism är svårare att dölja under en muntlig debatt med snabba replikskiftningar. Det kan dessutom tyckas långsökt, vilket redan påpekats, att anta att ett land som beskriver sig själv som en humanitär stormakt skulle nyttja FN:s generalförsamling, eller "populistiska" parti-program för den delen, till att predika realismens evangelium. Detta motiverar också varför den parlamentariska arenan väljs före såväl den internationella som väljararenan.

Jag menar att det existerar tre olika politiska debatter i riksdagen, som var och en berör säkerhetspolitik. Först och främst har vi statsministerns regeringsförklaring och den efterföljande partiledardebatten. Här dras de stora riktlinjerna, även avseende säkerhetspolitiken, inför det kommande riksdagsåret upp. I anslutning till ett genomfört riksdagsval kan rent av hela kommande mandatperiod avhandlas. Denna debatt inleder riksdagsåret och genomförs årligen under hösten. I februari varje år presenterar utrikesministern regeringens utrikesdeklaration. Detta efterföljs av en utrikespolitisk debatt där i regel respektive partis utrikespolitiska talesperson deltar. Det går dock inte att utesluta att även partiledare och andra ministrar också deltar i denna debatt. Slutligen så är det den säkerhets- och försvarspolitiska debatt som förs inför ett längre försvarsbeslut. Dessa beslut tas numera mer oregelbundet än vad som var fallet under den senare delen av det kalla kriget, varför också denna debatt förs med ojämna intervall. I regel tas dock ett försvarsbeslut per mandatperiod och det är således debatten inför detta beslut som utgör det tredje och sista temat.²

En annan viktig sak att klarlägga är undersökningsperiodens avgränsning i tiden. Jag har valt att utgå från terroristattacker mot USA 11 september 2001 eftersom denna händelse, enligt mitt förmenande, kan ses som en vattendelare i säkerhetspolitiskt tänkande (Edström och Gyllensporre, 2014a). Således börjar

2 Mer precist handlar det om den försvarspolitiska kontrollstationen 2001/02 samt om försvarsbesluten 2004/05, 2008/09 och 2014/15. Debatterna i anslutning till vart och ett av dessa tillfällen har dock genomförts olika varför de beskrivs mer utförligt i avsnitt 5.

undersökningsperioden med riksdagsåren 2001/02 och avslutas med riksdagsåret 2014/15. Kopplat till var och en av de tre typerna av debatt kommer jag således att i partiernas anföranden söka efter de nyckelord som presenterades ovan.

Brommesson och Ekengen (2013) visade på problematiken på hur nyckelord kan kodas. Bör t.ex. varje enskilt ord räknas eller bör istället meningar där ett eller flera av nyckelorden ingår utgöra måttstock? Trots att jag snarare lutar åt det senare alternativet har jag valt att utgå från anföranden. Jag har dessutom övervägt att dela upp dessa i förberedda anföranden och repliker men har valt att inte göra det eftersom denna undersökning redan består av så många aspekter. Totalt omfattar undersökningen 1 245 anföranden från partiledardebatterna, 1 365 från de utrikespolitiska debatterna och 544 från försvarsdebatterna. Totalt har jag således undersökt 3 154 anföranden. Jag kommer att mäta den relativa andelen av dessa anföranden för respektive parti som innehåller realism. Jag kommer således att kunna undersöka om, och i så fall hur, denna fördelning ändrats över tiden för vart och ett av partierna. Jag kommer dessutom att undersöka förekomsten av realism i var och en av de tre olika teman för debatterna för vart och ett av partierna. Därutöver kommer jag att undersöka till vilken del, eller element, av de olika partiernas säkerhetspolitiska linje (dvs. miljö, mål, medel respektive metod) realismen framträder och även jämföra mellan partierna kopplat till var och en av ovanstående aspekter.

2.4 VISSA METODOLOGISKA KLARLÄGGANDEN

Kopplat till denna metodologiska genomgång vill jag avslutningsvis uppmärksamma att vissa av de nyckelbegrepp jag letar efter mycket väl kan visa sig vara mer eller mindre frånvarande i debatterna. Och åt andra hållet så kan det också vara så att jag i analysen av argumentationen kommer till insikt om att jag förbiset vissa begrepp som de facto används och som har anknytning till realismen. En tredje aspekt att klarlägga är att jag i denna inledande studie inte avser ta hänsyn till huruvida de realistiska nyckelorden används i ett positivt eller i ett negativt sammanhang. Med det förra avses att källan bejakar den ståndpunkt till vilken nyttjandet av det realistiska begreppet kan kopplas medans med det senare avses att källan istället tar avstånd från det samma. En fjärde och sista aspekt handlar om huruvida politikerna är medvetna om att de begrepp de använder har sin hemvist i realismen eller ej. Frågan är inte alldeles enkel att besvara: Eftersom tanken med att nyttja anföranden vid verbala debatter där det regelmässigt förekommer snabba replikskiften så kan det vara så att nyttjandet av realism blir mer frekvent jämfört med skriftligt underlag eller förberedda anföranden. Om detta sker medvetet eller omedvetet lämnar jag dock t.v. öppet. Motivet till att inget av dessa fyra aspekter vidareutvecklas i denna artikel står att finna i artikelns explorativa ambition. Jag avser således nyttja denna artikel till att vinna insikter som kommer att appliceras på efterföljande studier av samma fenomen.

3. Realism i partiledardebatterna

Nedanstående tabell sammanfattar det antal anföranden respektive parti gett i anslutning till partiledardebatten under hösten vart och ett av åren 2001–2014.

Tabell 1. Antal anföranden under höstens partiledardebatt åren 2001–2014

Partiledardebatt	C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V
2001/02 67	7	8	7	10	10	15	X	10
2002/03 61	5	7	7	7	11	15	X	9
2003/04 78	10	12	7	14	11	16	X	8
2004/05 81	12	10	10	11	10	16	X	12
2005/06 72	7	9	7	8	11	17	X	13
2006/07 61	8	6	5	11	13	9	X	9
2007/08 99	13	13	11	15	13	17	X	17
2008/09 83	11	11	9	13	11	17	X	11
2009/10 83	9	11	11	13	11	15	X	13
2010/11 104	7	13	7	13	13	19	17	15
2011/12 116	12	14	8	19	14	17	15	17
2012/13 120	13	13	9	19	15	19	13	19
2013/14 116	11	13	7	23	15	17	15	15
2014/15 104	16	12	10	14	2	18	14	18
Totalt 1 245	141	151	117	190	160	227	74	185

Vissa av begreppen som undersökts kom aldrig till användning av något parti (anarki, revansch, revanschism, rivalitet, oberoende, distansering, bandwagning, uppvaktande, maktbalans). Jag återkommer till konsekvenserna av detta längre fram i artikeln.

I tolv av *Centerpartiets* totalt 141 anföranden nyttjades realistiska begrepp. Det motsvarar knappt nio procent. Nio av dessa tolv anföranden handlade om medel-elementet och då uteslutande med koppling till det ekonomiska medlet: "Sveriges samhällsekonomi och svenska statsfinanser får inte riskeras i en instabil valutaunion. Den svenska kronan har stått stark igenom den globala finanskrisen och kommer att klara fler kriser, om så behövs" (Annie Lööf, anförande 86, protokoll 2011/12:15). Fem anföranden relaterade till mål-elementet varav fyra betonade säkerhet:

EU måste ägna sig åt de frågor som vi inte kan lösa nationellt, och här ska EU vara starkt. När jag pratar med människor runt om i vårt land om vad de vill ha EU till nämner många miljöpolitiken, kampen mot kriminalitet och våld, sunda och säkra livsmedel, hur vi ska kunna skapa fred och säkerhet i Europa och även hur vi ska kunna öka handeln (Maud Olofsson, anförande 48, protokoll 2003/04:13).

Medan det senare betonar EU-medlemskapet så pekar således det förra på Euro-utanförskapet som förutsättningar för Sverige att nå sina mål. Ett anförande vardera berörde miljö- respektive metod-elementet. I det förra fallet handlade det om egoism och i det senare om isolering.

Folkpartiet gav sammantaget 151 anföranden under de 14 debatterna varav 15 innehöll bruk av realism. Det motsvarar således tio procent. Drygt hälften av dessa 15 anförande, åtta stycken, berörde medel-elementet varav sju det ekonomiska medlet. Sex anföranden berörde mål-elementet varav hälften intressebegreppet. Kopplat till utvidgningen av EU relaterades både till Unionens och Sveriges intressen: "Hela Östeuropa står på kö för att komma med. De vill gå in i detta samarbete, och jag tror att det vore olyckligt för Sverige att stå utanför. Det finns både ett gemensamt europeiskt intresse i detta – vi ska hålla ihop i Europa och samarbete – och ett svenskt egenintresse i det" (Jan Björklund, anförande 79, protokoll 2011/12:15). Dessutom berördes säkerhet, makt och inflytande. Miljö-elementet berördes i två anföranden och handlade då om stormakter respektive egoism medan metod-elementet endast berördes i ett anförande och då med koppling till isolationism.

Åtta av *Kristdemokraternas* totalt 117 anförande berörde realitiska termer vilket motsvarar knappt sju procent. I sex av anförandena skedde det i anslutning till medel-elementet. De ekonomiska medlen berördes i fyra av dessa och relaterade, liksom Centerpartiets exempel ovan, om Sveriges ekonomiska styrka i förhållande till omvärlden och relaterat till den globala ekonomiska turbulens som drabbat såväl EU som flera av Unionens medlemsstater. Två av anförandena berörde det diplomatiska medlet och båda skedde i ett replikskifte med Vänsterpartiets Gudrun Schyman vilken vi återkommer till nedan. Kristdemokraterna invände mot Schymans ovilja att använda militära medel och ifrågasatte om någon verkligen trodde att diplomati skulle bita på bl.a. talibanregimen i Afghanistan: "Går vi tillbaka i historien minns vi andra världskriget. Vem tror att det hade varit diplomatiska relationer med Hitler eller med Stalin som hade kommit framåt?" (Alf Svensson, anförande 17, protokoll 2001/02:13). Partiet berörde själva det militära medlet i ett anförande. Miljö-elementet (osäkerhet) och mål-elementet (intresse) berördes vardera en gång medan metod-elementet inte berördes med realism överhuvudtaget.

I närmare elva procent av *Miljöpartiets* 190 anföranden, i 20 stycken, skedde ett resonemang med bruk av realismen. I tolv av dessa anföranden skedde detta kopplat till medel-elementet varvid det ekonomiska medlet berördes åtta gånger, det militära fem och det diplomatiska två. I nio anföranden skedde en koppling till mål-elementet varvid makt (fem gånger) var främst framträdande. Argumentationen gick i mycket ut på att de små medlemsstaterna förlorade makt och inflytande till förmån för den överstatliga nivån i EU: "Det är fler beslut som ska fattas på överstatlig nivå, de små ländernas inflytande ska minskas, militariseringen av EU skyndas på och miljön är fortfarande satt på

undantag” (Maria Wetterstrand, anförande 53, protokoll 2003/04:13). Makten och inflytandet kopplades även till det ekonomiska medlet:

I det läget vet vi att några länder kommer att fara illa. Några kommer att drabbas av hög arbetslöshet. Vad händer då i förlängningen när vi inte längre har möjligheter att hantera detta? I dag finns det inte en centralmakt i Bryssel som kan hantera en sådan situation. Då kommer kraven på att göra EU till en starkare ekonomisk statsmakt och på att lägga över skattemöjligheter till Bryssel och EU. Då har vi lämnat ifrån oss ännu mer av den ekonomiska demokratin och de möjligheter att styra Sverige som vi fortfarande har kvar. Diskussioner bör föras det närmaste året om var vi ska lägga makten (Peter Eriksson, anförande 62, protokoll 2002/03:12).

Dessutom berördes säkerhet fyra gånger och intresse-begreppet två. Miljö- och metod-elementen berördes vardera en gång och gällde då revisionism respektive allians.

Av *Moderaternas* sammantaget 160 anföranden så innehöll tolv realistiska begrepp. Det motsvarar knappt åtta procent. I samtliga utom ett av dessa anföranden skedde en koppling till medel-elementet varvid det ekonomiska medlet berördes i tio:

År 2006 när jag tillträdde som statsminister kunde vi mäta hur stor andel av vår samlade ekonomiska kraft som utgjordes av skulder. [...] När behovet av att avsätta pengar till att betala stats-skuldräntor blir mindre lösgörs resurser som vi kan rikta till det som bygger Sverige starkt. Att ta ansvar för ekonomin är det bästa sättet att stå emot oron i vår omvärld (Fredrik Reinfeldt, anförande 27, protokoll 2011/12:15).

Mål-elementet togs upp med realistiska utgångspunkter i två anföranden och berörde då suveränitet samt inflytande och intresse:

Vi vill använda våra resurser till de reformer som rustar Sverige starkt och kommer därför att försvara våra intressen i Europa. Det är så vi tar ansvar för Sverige i ett oroligt Europa. Vi tror på den svenska modellen. Vi rustar vår motståndskraft. Vi utnyttjar vårt inflytande i Europa (Fredrik Reinfeldt, anförande 31, protokoll 2012/13:11).

Metod-elementet behandlades i tre anföranden varav två berörde eftergifter och ett isolationism. Miljö-elementet berördes inte med realism.

Av *Socialdemokraternas* 227 anföranden så innehöll 14 realism. Det motsvarar sex procent. Elva av dessa anföranden berörde medel-elementet varav

sju det ekonomiska och fem det militära medlet. En fråga som debatterades var just hur dessa båda medel som skulle komma till användning avseende Afghanistan: "Rätten till självförsvar omfattar även militära medel. Men – det tål att understrykas: En militär aktion måste ske i överensstämmelse med folkrådet. [...] Hittills har FN:s säkerhetsråd givit ett enhälligt stöd för de militära aktionerna" (Göran Persson, anförande 40, protokoll 2001/02:13). Metod-elementet berördes inte med realism medan miljö- respektive mål-elementet behandlades i tre anföranden vardera. I det senare fallet togs säkerhet upp i två och intresse i ett anförande medan det förra fallet uteslutande handlade om osäkerhet:

Den ekonomiska utvecklingen är osäker. Jag vet inte och ingen vet med bestämdhet vad som händer exempelvis i Irak. Skulle ett krig bryta ut får det väldiga konsekvenser för människorna på plats, för närområdet Mellanöstern, men också för världsekonomin. [...] Även om vi nu kan se att vi har marginaler i vår ekonomi, vi har buffertar, som numer är ett populärt ord, känner jag mig osäker. [...] Vi genomför detta i en miljö av internationell utveckling som präglas av osäkerhet (Göran Persson, anförande 43, protokoll 2002/03:12).

Endast tre av *Sverigedemokraternas* 74 anföranden innehöll realism. Det motsvarar fyra procent. Det ekonomiska medlet berördes i två anföranden och, kopplat till metod-elementet, isolationism i ett: "Sverige är extremt i förhållande till andra länder i vår närhet. Vi blir alltmer isolerade och alltmer ensamma" (Jimmie Åkesson, anförande 99, protokoll 2011/12:15). Det är dock oklart om Åkesson ansåg detta vara självvalt och/eller önskvärt eller inte.

Av *Vänsterpartiets* totalt 185 anföranden så innehöll 25 realism vilket motsvarar knappt 14 procent. Av anförandena med realistiska begrepp berörde 20 medel-elementet varav 13 det militära, nio det ekonomiska och fyra det diplomatiska medlet: "Jag sade tidigare, och jag kan säga det igen, att vi måste arbeta tillsammans för att bekämpa terrorismen. Vi ska använda diplomatiska medel, ekonomiska medel och politiska medel" (Gudrun Schyman, anförande 18, protokoll 2001/02:13). Partiet var betydligt mer negativt i synen på bruket av militära resurser:

När det efter terroristdåden i Moskva diskuterades hur man skulle komma till rätta med terroristerna som kom från Tjetjenien var alla överens om att terrorism inte bekämpas med militärt våld. [...] Vad är det som gör att terrorism ska bekämpas med militära medel i Afghanistan? (Gudrun Schyman, anförande 16, protokoll 2001/02:13).

Åtta anföranden berörde mål-elementet varav fyra makt, tre säkerhet och ett intresse. Metod-elementet berördes i tre anföranden varvid allians, alliansfrihet

och isolationism berördes: ”Vi tror att en alltför tät sammanbindning med den militära allians som Nato utgör skulle vara farlig och dålig för Sveriges utveckling. Vi tror att alliansfriheten inte bara har tjänat oss väl i historien, utan också kommer att tjäna oss väl i framtiden” (Lars Ohly, anförande 101, protokoll 2010/11:9). Miljöelementet togs upp i två anföranden och berörde båda gångerna supermakter.

Sammanfattningsvis kan, avseende partiledardebatterna, konstateras att Vänsterpartiet (14 procent) och Miljöpartiet (11 procent) var de partier som i störst utsträckning nyttjade realistiska begrepp i sin argumentation och då i regel i ett negativt sammanhang. Partierna nyttjade således ofta begreppen med ett kritiskt förhållningssätt. Gemensamt för samtliga partier var att realismen främst användes kopplat till medel-elementet. Samtliga partier utom Vänsterpartiet betonade dessutom främst det ekonomiska medlet. Vänsterpartiet betonade istället i första hand det militära medlet. Tillsammans med Miljöpartiet och Socialdemokraterna var partiet det enda som i större omfattning berörde båda dessa medel.

Tabell 2. Antal anföranden under partiledardebatterna åren 2001-2014 kopplat till parti och element

		C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	Totalt
Anföranden	Totalt	141	151	117	190	160	227	74	185	1 245
	Realism *	12	15	8	20	12	14	3	25	109
	Andel (%)	9	10	7	11	9	6	4	14	9
Miljö	Totalt	1	2	1	1	0	3	0	2	10
	Andel (%)	8	13	13	5	0	21	0	8	9
Mål	Totalt	5	6	1	9	2	3	0	8	34
	Andel (%)	42	40	13	45	17	21	0	40	31
Medel	Totalt	9	8	6	12	11	11	2	20	79
	Andel (%)	75	53	75	60	92	79	67	80	72
Metod	Totalt	1	1	0	1	3	0	1	3	10
	Andel (%)	8	7	0	5	25	0	33	12	9

(Andelen för respektive element är relaterat till totala antalet anföranden med realism = *.)

Mål-elementet berördes i näst störst utsträckning av samtliga partier utom Moderaterna och Sverigedemokraterna som istället lyfte fram metod-elementet. Kristdemokraterna och Socialdemokraterna berörde i sin tur miljö-elementet i lika stor omfattning som mål-elementet. Avseende målen så betonades främst säkerhet och makt. Vad gäller miljö-elementet så tog främst Vänsterpartiet upp stormakterna och förhållanden dem emellan medan Socialdemokraterna istället lyfte fram osäkerhet. Överlag var det emellertid för få uttalanden kopplat till såväl miljö- som metod-elementet för att några tendenser i egentlig mening ska kunna utskönjas.

4. Realism i den utrikespolitiska debatten

Nedanstående tabell sammanfattar det antal anföranden respektive parti gett i anslutning till den utrikespolitiska debatten under våren vart och ett av åren 2002-2015.

Tabell 3. Antal anföranden under vårens utrikesdebatt åren 2002-2015

Utrikesdebatt	C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	
2001/02 66	4	11	6	7	8	16	x	14	
2002/03 60	6	9	9	3	7	12	x	14	
2003/04 51	4	8	5	5	8	15	x	6	
2004/05 81	4	20	9	3	6	30	x	9	
2005/06 119	3	18	18	8	23	43	x	6	
2006/07 133	4	25	2	22	23	37	x	20	
2007/08 47	2	5	3	7	11	12	x	7	
2008/09 69	2	7	9	6	12	27	x	6	
2009/10 74	9	9	4	4	14	26	x	8	
2010/11 85	9	3	3	5	24	23	12	6	
2011/12 101	6	6	5	6	33	27	15	3	
2012/13 110	4	12	6	5	29	30	16	8	
2013/14 160	4	16	8	10	45	36	23	18	
2014/15 209	11	23	12	27	35	51	33	17	
Total	1365	72	172	99	118	278	385	99	142

Vissa av begreppen som undersökts kom aldrig till användning av något parti (anarki, revansch, revanschism, rivalitet, distansering, bandwagoning). Som jag nämnde i föregående avsnitt avser jag resonera kring konsekvenserna av detta längre fram i artikeln.

I 27 av Centerpartiets totalt 73 anföranden, dvs. i 37 procent av anförandena, återfinns kopplingar till de realistiska begreppen. Partiet synes nyttja realismen främst till att beskriva målen för säkerhetspolitiken. I 21 av anförandena återfinns realistiska begrepp kopplat till detta element varav 18 betonar säkerhet. Inget tydligt fokus framträder dock utan säkerheten kopplas till olika aspekter i ett brett spektrum från konsekvenserna för svensk säkerhet av utvecklingen i Östeuropa och spridningen av massförstörelsevapen till den försämrade miljön och oljeberoendet. Intresse-begreppet förekommer i sju anföranden men då kopplat till andra staters nationella intressen och inte till Sveriges: "Med militära och andra medel vill Putin rita om Europas karta – ett beteende vi trodde hörde historien till. Geopolitiken och bilder från historieböckerna om intressesfärer har på nytt dammats av" (Kerstin Lundgren, anförande 66, protokoll 2014/15:58). Avseende metod-elementet sker resonemanget främst kopplat till allians – 14 av de 16 anföranden anknyter till detta begrepp. Inledningsvis

skedde detta främst kopplat till alliansfrihet men har kommit att även få inslag av såväl underkastelse som isolering samt av allians utan koppling till suffixet frihet. De fem anföranden som anknyter till miljö-elementet handlar främst om osäkerhet och stormakter medan de fem som anknyter till medel-elementet fördelas jämnt mellan diplomati och militära medel. Det ekonomiska medlet omnämns inte alls.

I knappt 34 procent, i 57 av 170, av *Folkpartiets* anföranden återfinns ett användande av realistiska begrepp. I 39 av dessa 57 anföranden var mål-elementet föremålet för nyttjandet av nyckelord med koppling till realismen varav säkerhet (21 gånger), intresse (12) och inflytande (8) var de vanligaste. Säkerhetsbegreppet utgick oftast från olika aktörers (FN, USA, NATO, EU respektive Sverige) förmåga att skapa säkerhet i främst Nordafrika och Mellersta Östern. Intresse-begreppet kopplas fyra gånger till Sverige och fyra gånger till en större krets stater där Sverige ingår (Norden, EU, Europa, Väst). Även inflytandet kopplas oftast direkt till Sverige (4 gånger) eller indirekt genom EU (1 gång). Totalt 20 anföranden berörde medel-elementet varav 14 fokuserade på det militära medlet och fyra vardera på det diplomatiska och det ekonomiska. Nio av de anföranden som berörde militära medel handlade om Sveriges behov av att kunna bidra med militära medel internationellt: "Folkpartiet har dessutom en politik för hur Isis ska bekämpas på plats. Vi var det enda parti som krävde att Sverige skulle skicka militärt stöd för att bekämpa Isis i Syrien och Irak. Vi tror att man måste bekämpa Isis med militära medel" (Maria Weimer, anförande 90, protokoll 2014:15:58).

Tolv anföranden berörde metoderna varav åtta berörde allians, fyra alliansfrihet och tre isolationism. Partiet menade att Sveriges "säkerhet tryggas bäst i allians med andra, inte genom säkerhetspolitisk isolering" (Fredrik Malm, anförande 10, protokoll 2009/10:76). Minst kopplingar till realismen hade miljö-elementet med elva anföranden. Nio av dessa berörde super- och stormakter varvid Kinas allt mer framträdande ställning var ett återkommande tema.

I 34 av *Kristdemokraternas* 98 anförande, dvs. i närmare 35 procent av dessa, så fanns användning av realistiska begrepp. I 27 av dessa var fokus på mål-elementet varav 15 på säkerhet följt av nio på intresse-begreppet och sex vardera på makt och inflytande. Oftast berörde dessa mål-relaterade begrepp Sverige antingen direkt eller indirekt genom EU:

EU:s transatlantiska länk, främst samarbetet med USA, är viktigt och måste fördjupas. EU och USA delar en rad gemensamma värderingar och intressen [...] USA är också en starkt och viktig handelspartner. Frihandelsavtalet TTIP skulle betyda oerhört mycket, men vi behöver också en viktig partner när det gäller frågor om internationell säkerhet (Sofia Damm, anförande 97, protokoll 2014/15:58).

Tio anföranden berörde de olika säkerhetspolitiska medlen varav sex fokuserade på de diplomatiska. Sju anföranden behandlade miljön och sex metoderna. Kring det förra elementet handlade tre om super- och stormakter medan fyra av de senare handlade om allianser.

Av *Miljöpartiets* 118 anföranden så innehöll 55 begrepp härrörandes från realismen vilket motsvarar närmare 47 procent. Mer än hälften av dessa 55 anföranden, 39 stycken, berörde mål-elementet varvid intressen (23 gånger) och makt (14 gånger) var de begrepp som nyttjades flitigast. I regel förs ett normativt resonemang kring dessa begrepp varvid olika intressen kontrasteras mot varandra och där staterna ofta anklagas för att favorisera t.ex. oljeproducenter och vapentillverkare före fattiga människor med hänvisning till nationella intressen. Det finns dock även exempel där begreppen används i mer bejakande form:

Vi, de rödgröna, säger samstämigt nej till en rysk-tysk fossilgasledning på Östersjöns botten. Det är obegripligt att regeringen sade ja till gasledningen. [...] I och med ett godkännande av gasledningen har den borgerliga regeringen öppnat för naturgasanvändning i Sverige. Det skulle göra Sverige mer beroende av fossila bränslen för sin energiförsörjning. En utbyggd gasledning och ökade oljetransporter gör Östersjön till ett område med stora ekonomiska, strategiska och säkerhetspolitiska intressen (Peter Rådberg, anförande 36, protokoll 2009/10:76).

I bra precis hälften av anförandena, 27 stycken, stod medel-elementet i fokus varvid särskilt de militära medlen lyftes fram (17 gånger) vid sidan om de ekonomiska medlen (8 gånger) och diplomatin (7 gånger). Medan det senare ofta beskrevs med positiva attribut som "klimat-" respektive "fredsdiplomati" så framställdes de förra i negativa ordalag som "ekonomiska utpressnings- och påtryckningsmedel". Elva anföranden berörde metoderna varvid Sveriges alliansfrihet omnämndes nio gånger. Miljö-elementet berördes i fem anföranden vilka samtliga hade koppling till super- och stormakter. Partiet hade i sammanhanget en negativ syn på såväl USA som EU.

Totalt sett gav *Moderaterna* 278 anföranden i de utrikespolitiska debatterna. I 93 av dessa, dvs. i 33 procent, fanns argumentation som byggde på realism. I 74 av anförandena skedde en koppling till mål-elementet varvid säkerhet berördes i 47 anföranden, intressen i 30 och inflytande i 26. Av anförandena i den förra kategorin kopplades säkerheten specifikt till Sverige i 15 anföranden medan 18 anföranden handlade om Sveriges intressen och 20 om Sveriges inflytande. Ofta förekom flera av begreppen i ett och samma anförande: "Jag tycker att vi i Sverige ska utgå från vår plats i världen och vad som gynnar våra intressen och vår säkerhet" (Karin Enström, anförande 33, protokoll 2014/15:58). Det svenska inflytandet skulle införskaffas i olika organisationer som EU, NATO och OECD. Medel-elementet berörs i 40 av anförandena. I 17 anföranden handlar

det om de ekonomiska medlens nyttjande i form av bl.a. sanktioner, stöd och indragning av stöd. I regel utgår resonemanget från EU. Unionens ekonomiska tyngd, manifesterad i andel av världsproduktionen och –handeln samt bistånd, har medfört att den blivit en global aktör vilket ses positivt av partiet. Ofta berörs flera typer av medel i ett och samma anförande:

En effektiv multilateralism måste vila på två ben: för det första samverkan inom ramen för internationell rätt och väl fungerande institutioner och för det andra förmågan att ingripa för att påverka – i alltifrån diplomatiska förbindelser och avtal till att ytterst kunna tillgripa internationella och militära medel (Gunilla Carlsson, anförande 2, protokoll 2004/05:72).

18 anföranden berörde miljö-elementet. Tolv av dessa handlade om stormakter och sex om osäkerhet. I fem av de förra betecknades Sverige som en sådan medan tre andra berörde stormakter och stormaktspolitik i generell bemärkelse. Metod-elementet togs upp i 13 anföranden. Budskapet var dubbelbottnat:

Sverige är militärt alliansfritt. Vårt lands framtida säkerhet bygger på gemenskap och samverkan med andra länder. [...] Genom medlemskapet i den politiska allians som Europeiska unionen utgör har Sverige brutit upp från en tradition med rötter tillbaka till 1812 (Carl Bildt, anförande 2, protokoll 2006/07:60).

Socialdemokraterna höll totalt 385 anföranden under utrikesdebatten 2002–2015. I 136 av dessa berördes realismen vilket motsvarar 35 procent. Mål-elementet berördes i 97 anföranden. Säkerhet behandlades i bra precis hälften av dess, i 48 anföranden. Främst handlade det om säkerhet i generella termer men ofta talades också om Sveriges säkerhet. Intresse-begreppet behandlades i 39 anföranden, vanligtvis i negativa termer: ”Vi får aldrig lyda Henry Kissingers realistiska utrikespolitik och bara se till våra egna intressen av olja, gas, transitleder och annat. Europeiska unionen måste vara en röst för en mer idealistisk utrikespolitik där vi ställer mänskliga rättigheter och demokrati i främsta rummet” (Urban Ahlin, anförande 3, protokoll 2010/11:60). Makt, som förekom i 20 anföranden, betraktades på liknande sätt medan inflytande (11 anföranden) i regel kopplades till Sveriges behov av inflytande i organisationer som FN, EU och NATO. Medlen berördes i 53 anföranden varav de militära berördes i 33. Partiet var dock ambivalent i synen på dessa medel. Å ena sidan menade Leif Jakobsson att det är ohållbart att ”tro att den rika världen kan profitera på resten av världen och hålla kraven på rättvisa stängen med militära medel eller andra maktmedel” (anförande 53, protokoll 2002/03:56). Å andra sidan ansåg utrikesminister Laila Freivalds att ”EU har särskilt goda förutsättningar att förebygga konflikter, eftersom vi här har betydande politiska, ekonomiska, diplomatiska, militära och civila instrument” (anförande 1, protokoll 2003/04:67). Metoderna berördes i 22

anföranden. Så gott som uteslutande handlade det om att bejaka alliansfriheten. I de fall allians-begreppet användes var det i form av negation: ”Vi säger bestämt nej till Natomedlemskap. [...] Vi gör det av två tydliga skäl. Vi vill inte ingå i en allians med gemensamma försvarsförpliktelser. Vi vill inte ingå i en militärallians. Det andra skälet är att vi inte vill vara en del av ett kärnvapenparaply, som Nato de facto är” (Veronica Palm, anförande 25, protokoll 2006/07:50). I 21 av anförandena skedde en koppling till miljö-elementet. Samtliga dessa utom tre handlade om super- och stormakter. Främst berördes globala stormakter: ”Stormakternas våldsanvändning är särskilt bekymmersam. Rysslands krig i Georgien och hot mot olika grannstater, Kinas ockupation av Tibet och USA:s krig i Irak främjar inte världsfreden utan undergräver FN:s arbete” (Ameer Sachet, anförande 55, protokoll 2008/09:72). Dessutom berördes några regionala stormakter som Saudiarabien och Iran.

Under de fem år som *Sverigedemokraterna* deltog i riksdagens utrikespolitiska debatter gav partiet 99 anföranden. I 40 av dessa, dvs. i 40 procent, nyttjade partiet realistiska begrepp för att beskriva sina politiska ståndpunkter. I nästan samtliga av dessa anföranden, i 36 stycken, berördes mål-elementet. I 21 anföranden var makt föremål för argumentationen och så gott som uteslutande har det handlat om resonemang där Sverige genom sitt EU-medlemskap kommit att förlora nationell makt till förmån för EU eller andra EU-medlemmar: ”En mycket stor del av de politiska beslut som fattas i Sverige sker alltså under påverkan från en utländsk makt” (Johnny Skalin, anförande 34, protokoll 2012/13:64). Sverige har, enligt partiet, förlorat i inflytande och detta anses inte ligga i linje med landets nationella intressen. Partiet berörde även säkerhet, suveränitet och oberoende i sina anföranden. I sex anföranden behandlades metod-elementet varvid främst den svenska alliansfriheten lyfts fram. Medel-elementet berörs endast i fyra anföranden och miljö-elementet i endast två.

I 69 av de 142 anförandena, dvs. i närmare 49 procent, nyttjade *Vänsterpartiet* begrepp hämtade från realismen. Det var dock till största del frågan om att beskriva omständigheter i ett negativt sammanhang snarare än något som partiet eftersträvade. I resonemangen kring mål-elementet förekom realismen i 38 anföranden. Den övervägande delen handlade om negativ beskrivning om hur främst USA:s intressen och makt påverkade omvärlden. Totalt nyttjades intresse-begreppet i 18 anföranden och makt-begreppet i 16. I tre anföranden berördes oberoende och i två suveränitet. Det handlade då uteslutande om hur det som betraktades som svagare stater som Vietnam och Kuba och deras relation med USA. Medel-elementet återfanns i 28 anföranden varav det militära medlet i 21. Även i detta fall handlade det om beskrivning av omständigheter som partiet tog avstånd från. De fem anföranden som berörde diplomati handlade emellertid om en positiv syn på medlets användbarhet och utgick från Sverige. I 14 av de 16 anföranden som berörde miljö-elementet återfanns resonemang kring super- och stormakter. Mestadels handlade det om USA men även

EU omnämndes i sammanhanget. "När det gäller USA:s roll i världen i dag ser vi att USA som enda supermakt har en stor påverkan. För oss vänsterpartister är det viktigt att vara en motvikt till det USA gör i sin maktsträvan" (Torbjörn Björlund, anförande 59, protokoll 2013/14:70). I merparten av de 15 anföranden som anknöt till metod-elementet skedde ett förordande för alliansfrihet och ett avståndstagande till allianser och i synnerhet militära sådana: "Valet står mellan en självständig svensk utrikespolitik grundad i vår alliansfrihet och en svensk utrikespolitik som passivt följer Bryssel och Washington genom världen och där alliansfriheten tömts på sitt innehåll" (Hans Linde, anförande 4, protokoll 2008/09:72).

Sammanfattningsvis kan, avseende utrikesdebatterna, konstateras att Vänsterpartiet (49 procent) och Miljöpartiet (47 procent) var de partier som i störst utsträckning nyttjade realistiska begrepp i sin argumentation. I båda fallen skedde dock nyttjandet främst i ett negativt sammanhang. Partierna bejakade således inte alltid realismen utan nyttjade ofta begreppen i sin kritik mot vissa förhållanden. Även de övriga partierna hade ett kritiskt förhållningssätt men som vi sett av citaten ovan så bejakades realismens logik i större omfattning. Det sågs t.ex. som positivt att Sverige hade inflytande, att svenska intressen värnades och att Sveriges militära maktmedel användes för dessa ändamål. Gemensamt för samtliga partier var att realismen främst användes kopplat till mål-elementet. Intresse, i negativ bemärkelse, var det främsta använda begreppet av Miljöpartiet och Vänsterpartiet medan makt, i förståelsen eftersträvansvärt, var det flitigast nyttjade begreppet av Sverigedemokraterna. Övriga fem partier brukade främst säkerhet och då som något eftersträvansvärt.

Tabell 4. Antal anföranden under utrikesdebatterna åren 2002-2015 kopplat till parti och element

		C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	Totalt
Anföranden	Totalt	72	172	99	118	278	385	99	142	1 365
	Realism *	27	57	34	55	93	136	40	69	511
	Andel (%)	38	33	34	47	33	35	40	49	37
Miljö	Totalt	5	11	7	5	18	21	2	16	85
	Andel (%)	19	19	21	9	19	15	5	23	17
Mål	Totalt	21	39	27	39	74	97	36	38	371
	Andel (%)	78	68	79	71	80	71	90	55	73
Medel	Totalt	5	20	10	27	40	53	4	28	187
	Andel (%)	19	35	29	49	43	39	10	41	37
Metod	Totalt	16	12	6	11	13	22	6	15	101
	Andel (%)	59	21	18	20	14	16	15	22	20

(Andelen för respektive element är relaterat till totala antalet anföranden med realism = *.)

Medel-elementet var näst vanligast hos samtliga partier utom hos Centerpartiet och Sverigedemokraterna där istället metod-elementet var framträdande. I båda dessa fall var alliansfrihet, i förståelsen eftersträvansvärt, vanligast förekommande. Militära medel, i negativ bemärkelse, var det främsta brukade begreppet av Miljöpartiet och Vänsterpartiet medan Folkpartiet hade en mer positiv syn. Där emellan återfanns Socialdemokraterna. Moderaterna nyttjade istället det ekonomiska medlet och Kristdemokraterna diplomati, båda i positiv bemärkelse. Vad gäller miljö-elementet så tog samtliga partier utom Centerpartiet främst fram stormakterna och förhållanden dem emellan. Centerpartiet hade istället en relativt jämn fördelning mellan stormakter och osäkerhet.

5. Realism i försvarsdebatterna

Försvarsdebatten i december 2001 var uppdelad i en säkerhetspolitisk del, utgåendes från det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2001/02:UFöU1 (protokoll 2001/02:44), och en försvarspolitisk del, utgåendes från försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU2 (protokoll 2001/02:41). Debatten i december 2004 var också uppdelad. Under en och samma dag, fast likväl åtskilda, debatterades inledningsvis det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2004/05:UFöU2 och försvarsutskottets betänkande 2004/05:FöU4 (protokoll 2004/05:51, §8 och §9). Debatten ledde emellertid till förnyad hantering varvid försvarsutskottet inkom med ytterligare ett betänkande, 2004/05:FöU5, som debatterades vid ett separat tillfälle före det att beslutet fattades (protokoll 2004/05:53). Debatten i juni 2009 hölls samlad under ett och samma tillfälle och utgick från försvarsutskottets betänkande 2008/09:FöU10 (protokoll 2008/09:131). Debatterna i juni 2015 utgick från det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2014/15:UFöU5 respektive försvarsutskottets betänkande 2014/15:FöU11 (protokoll 2014/15:116, §16 respektive §17).

Tabell 5. Antal anföranden under försvarsdebatterna 2001, 2004, 2009 och 2015

Försvarsdebatt		C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V
2001/02:41	45	1	2	9	1	10	19	x	3
2001/02:44	45	5	5	1	3	9	13	x	9
2004/05:51 (1)	55	4	8	4	9	8	13	x	9
2004/05:51 (2)	148	15	17	15	3	28	55	x	15
2004/05:53	39	6	6	5	3	3	7	x	9
2008/09:131	58	5	5	3	9	18	11	x	7
2014/15:116 (1)	90	3	7	3	7	15	29	15	11
2014/15:116 (2)	64	3	9	1	5	15	13	13	5
Totalt	544	42	59	41	40	106	160	28	68

Vissa av begreppen som undersökts kom aldrig till användning av något parti (egoism, revansch, revanschism, rivalitet, bandwagoning, uppvaktande, maktbalans, eftergifter). Som tidigare klargjorts så avser jag återvända till resonemanget kring konsekvenserna av detta längre fram i artikeln.

Av de totalt 42 anföranden som gavs av *Centerpartiet* under de fyra tillfällena så innehöll 15 realism. Detta motsvarar knappt 36 procent. Flera av de 15 anförandena med realism berörde samtidigt flera olika element: "Försvaret ska inriktas så att det främjar våra utrikespolitiska och säkerhetspolitiska intressen. [...] Det innebär att vi ska hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen samt förebygga och hantera konflikter och krig" (Kerstin Lundgren, anförande 17, protokoll 2008/09:131). Tio av anförandena med realism handlade om mål-elementet och sju av dessa om säkerhet. Medel- och metod-elementen berördes i vardera sju anföranden varvid det militära medlet i sex anföranden och den militära alliansfriheten i fem. Avseende det senare så har partiet uppenbart ändrat ståndpunkt. Agne Hansson argumenterade t.ex. 2004/05 om att Sveriges alliansfrihet gav "trovärdighet ute i världen" eftersom den vilade på "den neutrala grund vi står på" (anförande 44, protokoll 2004/05:51). Ett decennium senare hette det: "Sverige är inte neutralt. Vi är en del av EU och en del av en politisk allians. Vi är solidariska" (Kerstin Lundgren, anförande 35, protokoll 2014/15:116). Miljö-elementet berördes i ett enda anförande och handlade då om osäkerhet. Genomgående har främst Sverige och svenska förhållanden utgjort utgångspunkt i resonemanget.

I 27 av de totalt 59 anföranden som *Folkpartiet* gav under de försvarspolitiska debatterna fanns argument som utgick från realismen. Detta motsvarar knappt 46 procent. Mer än hälften av dessa, 17 stycken, handlade om mål-elementet och då främst rörandes säkerhet (13 anföranden). Inte bara Sveriges säkerhet utan även dess inflytande (6 anföranden) var centralt i resonemanget. Metod-elementet berördes i 13 anföranden varvid partiet erinrade att "för små länder som lever i en värld där de stora elefanterna fortfarande dansar är kollektiv säkerhet ofta det enda alternativet" (Allan Widman, anförande 25, protokoll 2008/09:131). Partiet var tydligt i sin ståndpunkt i denna fråga: "Vi vill ingå i en militär allians med andra demokratier och få bindande försvarsförpliktelser som gäller både i fred och i krig" (Allan Widman, anförande 91, protokoll 2014/15:116). Medel-elementet berördes i tolv anföranden varav samtliga berörde det militära medlet: "Det nya säkerhetspolitiska läget, med dagligt nyttjande av våra stridskrafter, kräver både mer politisk ledning och mer av den politiska ledningen. Det måste skapas smidigare strukturer och processer för beslut om det kontinuerliga nyttjandet av de militära medlen" (Runar Patriksson, anförande 167, protokoll 2001/02:41). Miljö-elementet berördes i fem anföranden varav tre pekade på osäkerhet och två på stormakter.

I 13 av *Kristdemokraternas* 41 anföranden, dvs. i närmare 32 procent, användes realistiska begrepp som stöd för argumentationen. I nästan samtliga av dessa, i 11 anföranden, återkopplades till medel-elementet och då i samtliga fall till det militära medlet även om det diplomatiska även nämndes i ett av dessa anföranden: "Diplomati, bistånd och handel är alltid att föredra framför militära medel. De militära medlen ska endast användas i undantagsfall, men då måste de finnas" (Holger Gustafsson, anförande 3, protokoll 2004/05:51). I nio anföranden var fokus på mål-elementet varvid Sveriges säkerhet stod i centrum i samtliga. Sveriges intresse berördes i tre anföranden: "Tillgänglighet, snabbhet och flexibilitet blir nyckelord för försvarets möjligheter att möta hot mot svenska intressen [...]. I vårt närområde och globalt ska Sveriges försvarsförmåga inte styras av antalet tanks, kaserner eller värnpliktiga, utan av den militära förmågan och effekten som man får ut av den" (Else-Marie Lindgren, anförande 36, protokoll 2008/09:131). Miljö-elementet berördes i fyra anföranden och handlade uteslutande om osäkerhet. Metod-elementet berördes överhuvudtaget inte.

I 60 procent, i 24 av 40, av *Miljöpartiets* anföranden skedde en argumentation med stöd av realismen. Det var dock frågan om en beskrivning av det som partiet ansåg mindre önskvärt än dess ideal då så skedde. I nästan samtliga av dessa uttalanden, i 20 av de 24, så var fokus på medel-elementet och i 18 av dessa så handlade det om de militära medlen. Inledningsvis var partiet skeptiskt till dessa:

Tidigare har regeringen haft en benägenhet att försöka klä även de nya hoten i form av att militära medel används. Terrorister skulle t.ex. använda sig av militära robotangrepp. Fördelen med en sådan verklighetsbeskrivning är att då skulle naturligtvis de militära motmedlen vara relevanta, och om man händelsevis råkade ha en organisation för just militära motmedel skulle det vara bra (Ingegerd Saarinen, anförande 174, protokoll 2001/02:41).

Senare framträder emellertid en mer positiv syn:

Säkerhet och utveckling förutsätter en helhetssyn på och samverkan mellan militära, humanitära, fredsbyggande och utvecklingsrelaterade medel. De militära resurserna krävs inte sällan för att möjliggöra de civila insatserna, men de civila insatserna är oftast de viktigaste för att uppnå långsiktig stabilitet (Peter Rådberg, anförande 3, protokoll 2008/09:131).

Mål- respektive metod-elementen behandlades i vardera åtta anföranden varav säkerhet var det mest framträdande i det förra fallet och alliansfrihet i det senare med sex anföranden vardera. Miljö-elementet berördes i tre anföranden varav två handlade om osäkerhet.

Av de 106 anföranden som *Moderaterna* gav i de försvarspolitiska debatterna så innehöll 33 realistiska begrepp. Detta motsvarar lite drygt 31 procent. I 25 av dessa 33 anföranden berördes mål-elementet varvid säkerhet (18 anföranden) och intressen (11 anföranden) var de flitigast nyttjade begreppen: "Vi får ett försvar som verkligen går att använda här och nu för att värna Sverige och svenska intressen i landet, i närområdet och utanför närområdet" (Sten Tolgfors, anförande 41, protokoll 2008/09:131). Metod-elementet berördes i 15 av de 33 anförandena med realism. Ofta berördes både allians och alliansfrihet i samma anförande: "Den militära alliansfriheten är ännu ett faktum, samtidigt som vi allt djupare integreras i den politiska och ekonomiska men också moraliska allians som den europeiska unionen utgör" (Henrik Landerholm, anförande 13, protokoll 2001/02:44). Partiet synes ha justerat sin position i denna fråga under undersökningsperioden: "Solidaritetsförklaringen ser jag som ett sätt för Sverige att lämna en isolationistisk politik, en politik som innebär att vi ställer oss vid sidan om och tittar på och hoppas att det går bra för just bara oss" (Karin Enström, anförande 21, protokoll 2014/15:116). Medlen berördes i elva anföranden varav åtta betonade de militära medlens betydelse: "Endast ett starkt försvar utgör den bas och grund som erfordras för större satsningar på internationellt fredsarbete med militära medel" (Olle Lindström, anförande 164, protokoll 2001/02:41). Miljö-elementet tog upp i sju anföranden vara osäkerhet berördes i fem.

Av *Socialdemokraternas* 160 anföranden innehöll 50 realistiska begrepp. Det motsvarar drygt 31 procent. I 32 av dessa 50 anföranden skedde kopplingen till mål-elementet varav 25 anföranden berörde säkerhet följt av sju som anknöt till intresse-begreppet. Metod-elementet behandlades i 23 anföranden varav fortsatt svensk alliansfrihet förordades i 20. De militära medlen togs upp i 19 av de 21 anföranden som tog upp de olika maktmedlen. Partiets ändrade fokus kopplat till just det militära maktmedlet kan exemplifiera en liknande förändring hos övriga partier. I inledningen av undersökningsperioden handlade det om internationella insatser:

Efter konflikthärdar ser vi att det finns ett stort behov av att det kommer in poliser, åklagare och så vidare, för att kunna rädda situationen även efter en konflikt. Man kan inte lösa allting med militära medel. Kanske det är tvärtom, att de militära medlen ska användas som absolut sista åtgärd och att vi ska vara medvetna om att det måste till många fler civila insatser (Urban Ahlin, anförande 10, protokoll 2004/05:51).

I slutet av undersökningsperioden har fokus istället flyttats till närområdet:

Många länder har en förmåga av militärt försvar, men att använda den för att själv ta över grannländer är något helt annat. Att kunna

är en sak, men att göra det är något helt annat. Det är att ha ökade ambitioner. Ryssland är berett att använda militära medel för att nå sina politiska mål (Åsa Lindestam, anförande 4, protokoll 2014/15:116).

Miljö-elementet berördes endast i två anföranden och gällde båda gångerna stormakter.

Av *Sverigedemokraternas* 28 anföranden innehöll åtta inslag av realism vilket motsvarar knappt 29 procent. I fem av de åtta anförandena skedde en koppling till mål-elementet varav fyra till säkerhet. Miljö-elementet berördes i hälften av de åtta anförandena varvid osäkerhet och super- eller stormakter vardera avhandlades i tre. Tre anföranden handlade om medlen varvid samtliga berörde det militära. Partiet kan exemplifiera anföranden som berörde såväl miljö- som medel-elementen:

Kalla kriget och den på kärnvapen baserade terrorbalansen mellan USA och Sovjetunionen bevarar i många avseenden världsfreden eftersom inget land vill starta ett kärnvapenkrig. Det finns dock risk för bruk av militära medel på en nivå som ligger under den gräns där kärnvapenanvändning kan vara aktuellt. Ryssland har börjat manövrera i detta område (Roger Richtoff, anförande 124, protokoll 2014/15:116).

Tre anföranden berörde metoderna varvid partiet var explicita med sin ståndpunkt: "Vi är tydliga med att vi vill att Sverige och Finland ska ingå en försvarsallians så fort som möjligt, för det höjer bägge länders trösklar mot andra länders aggressioner" (Mikael Jansson, anförande 20, protokoll 2014/15:116).

I närmare 40 procent av *Vänsterpartiets* anföranden, i 27 av 68, nyttjades realistiska begrepp. I drygt hälften av dessa 27 anföranden, i 15, gjordes kopplingar till metod-elementet varvid förordande av fortsatt svensk alliansfrihet togs upp i 14. I sju anföranden argumenterades mot såväl svensk alliansanslutning som utveckling av EU mot allians:

Vänsterpartiet är en oerhört stor motståndare till den militarisering vi ser inom EU. Vi ser att det här utvecklas till en försvarsallians och till en militärpakt [...] Vi i Vänsterpartiet är övertygade om att det svenska folket inte är berett att gå in i militärallianser (Alice Åström, anförande 4, protokoll 2004/05:51).

I tolv anföranden relaterades till mål-elementet varvid säkerhet togs upp i åtta. Även medel-elementet berördes i tolv anföranden varav samtliga utom ett berörde militära medel:

Den solidaritetsklausul som skrevs under efter Madridattentaten, där man ömsesidigt förpliktar sig att delta med militära medel, var ett tydligt steg som gör att vi egentligen inte kan säga att Sverige är alliansfritt. Grunderna finns fortfarande kvar, och i Vänsterpartiet ser vi en möjlighet att kunna ta ett steg tillbaka (Alice Åström, anförande 6, protokoll 2004/05:51).

Miljö-elementet behandlades i fyra anföranden varav samtliga berörde stormakterna.

Sammanfattningsvis kan, angående försvarsdebatterna konstateras att Miljöpartiet (60 procent) var det parti som i störst utsträckning nyttjade realistiska begrepp i sin argumentation. I regel skedde dock nyttjandet främst i ett negativt sammanhang. Partiet bejakade alltså inte alltid realismen utan nyttjade hellre begreppen till att ta avstånd från vissa sammanhang och situationer. Bland de övriga partierna var det främst Vänsterpartiet som intog ett liknande förhållningssätt medan övriga i varierad utsträckning nyttjade de realistiska begreppen i en positiv kontext. Centerpartiet, Folkpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna använde främst de realistiska begreppen kopplat till mål-elementet och i samtliga fall dessutom till säkerhet. De fyra förra använde realismen i näst störst utsträckning i resonemangen kring metod-elementet och då i samtliga fall utom Moderaterna kopplat till alliansfrihet.

Tabell 6. Antal anföranden under försvarsdebatterna 2001, 2004, 2009 och 2015 kopplat till parti och element

		C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	Totalt
Anföranden	Totalt	42	59	41	40	106	160	28	68	544
	Realism *	15	27	13	24	33	50	8	27	197
	Andel (%)	36	46	32	60	31	31	29	40	36
Miljö	Totalt	1	5	4	3	7	2	4	4	30
	Andel (%)	7	19	13	13	21	4	50	15	15
Mål	Totalt	10	17	9	8	25	32	5	12	118
	Andel (%)	67	63	69	33	76	64	63	44	60
Medel	Totalt	7	12	11	20	11	21	3	12	97
	Andel (%)	47	44	85	83	33	42	38	44	49
Metod	Totalt	7	13	0	8	15	23	3	15	84
	Andel (%)	47	48	0	33	45	46	38	56	43

(Andelen för respektive element är relaterat till totala antalet anföranden med realism = *.)

Som vi sett ovan så överensstämmer dock inte frekvensen av nyttjandet alltid med vad partiet de facto förordar. Sverigedemokraterna nyttjade realismen i näst störst utsträckning kopplat till miljö-elementet och då till såväl osäkerhet

som till super- och stormakter. Kristdemokraterna och Miljöpartiet använde de realistiska begreppen främst i anslutning till argumentationen kring medel-elementet och i båda fallen dessutom kopplat till de militära medlen. Dessa båda partier använde realismen i näst störst utsträckning relaterat till mål-elementet. I båda fallen skedde nyttjandet kopplat till säkerhet. Vänsterpartiet brukade realismen främst i anslutning till behandlandet av metod-elementet och då förordandet av svensk alliansfrihet.

6. Realism i riksdagsdebatten – Varför, varför inte?

Det har så blivit dags att återvända till de tre frågeställningar som introducerades inledningsvis:

- Hur frekvent använder de olika riksdagspartierna realism?
- Varierar användandet beroende på vad som debatteras?
- Varierar nyttjandet beroende på vilket element som argumentationen relateras till?

Låt oss börja studera resultatet av den första frågan. I tabellen nedan har samtliga anföranden från de tre olika teman för debatterna summerats och den relativa andelen anföranden med realism räknats ut.

Tabell 7. Sammantagen andel (%) av anföranden som haft realism under debatterna 2001–2015 per parti

	C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V
01/02	29	54	39	48	25	41	x	50
02/03	27	31	13	30	39	41	x	52
03/04	21	20	17	37	26	32	x	64
04/05	39	25	21	48	20	23	x	28
05/06	30	27	24	19	21	33	x	26
06/07	8	13	0	27	28	33	x	28
07/08	7	6	7	23	33	34	x	25
08/09	33	22	14	36	20	15	x	13
09/10	6	20	13	24	36	17	x	19
10/11	19	38	20	39	16	18	14	48
11/12	28	35	38	20	17	22	37	15
12/13	6	12	20	17	27	18	28	15
13/14	7	14	33	9	18	11	32	15
14/15	33	41	23	28	33	29	21	33
Totalt	21	26	22	28	24	26	25	30

Som synes är det främst Vänsterpartiet (30 procent) och Miljöpartiet (28 procent) som nyttjat realismen i sin argumentation. Det är också dessa båda partier som använt realismen flitigast i var och en av de tre teman som undersökts. De borgerliga partierna Centerpartiet (21 procent), Kristdemokraterna (22 procent) och Moderaterna (24 procent) är de som nyttjat realistiska begrepp i minst omfattning. Med hänsyn till den bild av särskilt det sistnämnda partiet som resultatet av tidigare forskning gett vid hand så kan mitt resultat synas oväntat. En brasklapp i sammanhanget är dock att jag inte tagit hänsyn till om partierna bejakat eller tagit avstånd från realismen då de använt begrepp härrörandes från skolbildningen. Svaret på den första frågan är således att frekvensen med vilken partierna nyttjar realistiska begrepp varierar även om variationen inte är anmärkningsvärt hög sett över den samlade undersökningen. Däremot återfinns stor variation under enstaka år under undersökningsperioden. Riksdagsåret 2001/02 bestod t.ex. minst hälften av såväl Folkpartiets som Vänsterpartiets anföranden av ett eller flera realistiska begrepp medan endast en fjärdedel av Moderaternas gjorde det. Riksdagsåret 2006/07 bestod vart tredje socialdemokratiskt anförande av någon form av realism men inte ett enda kristdemokratiskt gjorde det. Dessutom finns stor spridning över tiden för vart och ett av de olika partierna. Däremot verkar det inte finnas någon samvariation dem emellan.

Avseende den andra frågan, den om tema för debatten, så kan konstateras att samtliga partier utom Folkpartiet och Miljöpartiet främst använt realismen under utrikesdebatterna. Dessa två partier har istället i första hand använt realismen under försvarsdebatterna. Skillnaderna i användandet mellan dessa båda teman är emellertid liten för Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna, endast två procentenheter, medan såväl Socialdemokraterna som Vänsterpartiet uppvisar större skillnader. Skillnaderna är dock störst hos Folkpartiet och Miljöpartiet, 13 procentenheter. Sett till samtliga partier sammantaget så är skillnaderna mellan dessa båda teman liten. Kanske mer intressant att notera är den stora skillnaden mellan å ena sidan utrikes- och försvarsdebatterna och partiledardebatten å den andra. Ett oundvikligt svar på den andra frågan är således att bruket av realism skiljer sig beroende på det tema som debatteras. När direkt säkerhetspolitiska teman står på agendan ökar nyttjandet av realismen markant jämfört med de generella partiledardebatterna.

Tabell 8. Andel (%) anföranden som haft realism under debatterna 2001-2015 per tema och parti

	C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	Totalt
Partiledardebatt	9	10	7	11	9	6	4	14	9
Utrikesdebatt	38	33	34	47	33	35	40	49	37
Försvardebatt	36	46	32	60	31	31	29	40	36

I anslutning till den tredje frågan går att konstatera att partierna tillsammans i de tre teman för debatterna totalt presenterat 817 anföranden som berört minst ett av elementen ur ett realistiskt perspektiv. I 523 av dessa, dvs. i 64 procent av anförandena, har realistiska begrepp använts kopplat till mål-elementet. Sett över de tre teman tillsammans så har samtliga partier utom Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna främst lyft fram betydelsen av säkerhet i positiv bemärkelse. Av de övriga har de två förra istället främst balanserat mellan intressen och makt och då i negativ bemärkelse kopplat till andra starters agerande. Det sista partiet har fokuserat på Sveriges makt i förhållande till andra aktörer och då främst EU. Medel-elementet har berörts med realistiska begrepp i 363 av de 817 anförandena vilket motsvarar 44 procent. Sammantaget sett så har Folkpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet främst relaterat till det militära medlet medan Moderaterna i störts utsträckning relaterat till det ekonomiska. Kristdemokraterna har haft en balans mellan diplomati och de militära medlen medan Centerpartiet och Sverigedemokraterna balanserat mellan de militära och de ekonomiska medlen. I 195 av anförandena, dvs. i 24 procent av de 817, har resonemangen kring metod-elementet skett med realistiska begrepp. Samtliga partier har främst förhållit sig till Sveriges alliansfrihet eller allianstillhörighet. Endast i 125 anföranden, vilket motsvarar 15 procent av de 817, har miljön beskrivits med stöd av realistiska termer och begrepp. Då respektive parti presenterat förhållandevis få anföranden så är det svårt att ge en entydig bild. Folkpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tycks dock i första hand lyfta fram stormakterna medan övriga partier balanserat mellan osäkerhet och stormakter.

Tabell 9. Andel (%) anföranden med realism 2001–2015 per element och parti

	C	Fp	Kd	Mp	M	S	Sd	V	Totalt
Miljö	13	18	22	9	18	13	12	18	15
Mål	67	63	67	57	73	66	80	48	64
Medel	39	40	49	60	45	43	20	50	44
Metod	44	26	11	36	22	23	20	27	24

(Andelen för respektive element är relaterat till totala antalet anföranden med realism.)

Av tabellen ovan framgår att samtliga partier utom Miljöpartiet och Vänsterpartiet i första hand använt realismen till att argumentera kring mål-elementet. Dessa två partier har istället i främst använt realistiska begrepp kopplat till medel-elementet.

Den främsta ambitionen med denna artikel är att undersöka förekomsten av realism i svensk säkerhetspolitisk debatt. När undersökningen nu summeras går det att konstatera att realism, grovt räknat, förekommer i mellan vart fjärde och var femte anförande i partiledar-, utrikes- och försvarsdebatterna i

riksdagen. Förekomsten varierar såväl mellan de olika partierna som mellan temat för debatterna och föremålet, dvs. elementet, för argumentationen. Det är inte enbart frekvensen utan även ändamålet för nyttjandet av realismen som skiljer sig mellan partierna. Vissa partier tenderar till att använda realistiska begrepp främst för att beskriva omständigheter de tar avstånd från. Realismen används m.a.o. i ett negativt sammanhang. Andra partier tenderar istället till att använda realistiska termer till att argumentera för något som anses vara eftersträvansvärt och önskvärt. Realismen används då i ett positivt sammanhang. Det är därför viktigt att understryka att ambitionen med denna artikel inte har varit att undersöka partiernas förhållande till realismen. Detta kan förklara varför realismen i min undersökning visar sig närvarande medan tidigare forskning snarare pekat på en frånvaro i de svenska politiska partiernas argumentation och kommunikation. Det torde således vara svårt att hitta ett parti som i alla sammanhang nyttjar realismen som sin främsta ideologiska preferens. Förmodligen gäller detsamma även de andra idealtyperna som förekommer i forskningen. Jag menar att detta stärker mitt påstående att de olika skolbildningarna bör betraktas som kompletterande snarare än konkurrerande. För att kunna förstå helheter och uppmärksamma nyanser går det inte att negligera realismens förklaringskraft.

Ett underordnat syfte har varit att relatera resultatet till tidigare forskning för att härigenom bidra till den vetenskapliga utvecklingen av studiet av svensk säkerhetspolitik. Jag har tidigare diskuterat betydelsen av val av arena. Min och andra forskares undersökningar visar att förekomsten av realism kan variera beroende på om empirin hämtas från t.ex. väljararenan, den internationella arenan eller från den parlamentariska. Resultatet från denna studie visar att förekomsten kan variera även beroende på tema trots att empirin hämtats från en och samma arena, dvs. den parlamentariska. Det är möjligt att detta även gäller för övriga arenor. Det kan m.a.o. finnas variation mellan olika anföranden i t.ex. FN:s generalförsamling beroende på temat för överläggningarna och diskussionerna. *Var* man som forskare letar har således stor betydelse för det resultat man får. Resultatet av denna undersökning visar dessutom att det inte räcker med att särskilja mellan olika arenor. Det kan finnas variation inom en och samma arena beroende på vilket tema som debatteras.

Jag har i ovanstående sammanhang emellertid endast skrapat på ytan. Forskarens övergripande val handlar då alltså om att välja bland olika arenor såsom den parlamentariska och den internationella samt, i nästa steg, om vilket tema som avhandlas inom denna arena. De förändrade förutsättningarna för svenska politiker att bedriva säkerhets-, utrikes- och försvarspolitik som inträdde under tidigt 1990-tal medför bl.a. att den internationella arenan inte kan begränsas till att enbart omfatta FN. Medlemskapet med EU och partnerskapet med NATO är exempel på två andra arenor som tillkommit och alternativen stannar inte där. Dennis Gyllensporres artikel i denna tidskrift visar på hur betydelsen

av dessa internationella arenor kan variera kopplat till nyttjandet av militära resurser som säkerhetspolitiskt instrument. De politiska partiernas preferenser vad avser dessa internationella fora kan variera vilket också påverkar vad de väljer att framföra i var och en av dem.

De olika fora medger dessutom i varierande grad att lyfta olika teman. Vart och ett av de tre teman jag berört kopplat till den parlamentariska arenan kan dessutom brytas ned ytterligare i underteman. Som jag påvisade i min föregående artikel i denna tidskrift så omfattar t.ex. den svenska utrikespolitiken bl.a. både biståndspolitik och handelspolitik. Om nu förekomsten av realism kan antas variera mellan såväl olika arenor som mellan olika teman så är det inte osannolikt att variation även förekommer bland olika underteman. Denna insikt tar jag med mig inför kommande forskning kring fenomenet. Allt detta ställer således krav på forskaren att anpassa sina anspråk på de uppnådda resultaten.

En annan aspekt som också inverkar på resultatet är *vad* man letar efter vilket återknyter till det jag flaggat upp i inledningen av respektive empiriskt avsnitt. Av de omkring 30 nyckelord jag använt i denna undersökning visade det sig att vissa överhuvudtaget inte användes (revansch, revanschism, rivalitet och bandwagoning) medan andra endast förekom i en av debatterna (anarki, distansering, uppvakande och maktbalans) och ytterligare andra i enbart två av dem (egoism, oberoende och eftergifter). Möjligen kan en del av förklaringen till dessa begrepps ringa användande förklaras av att de kan uppfattas som abstrakta och ovanliga även i andra sammanhang. Forskning som utgått främst från dessa begrepp hade således fått näst intill ett nollresultat. En annan möjlig förklaring till detta är att de begrepp jag nyttjat hämtats från utländska teoretiker som i regel studerat en universell kontext snarare än den svenska. I undersökningen stötte jag istället på andra nyckelord med beröring till realismen som partierna nyttjade men som jag förbisett (t.ex. pakt, kärnvapenmakter och självständighet). Andra nyckelord och begrepp som partierna nyttjade är inte alldeles självklart kopplade till just realismen (t.ex. politiska medel, civila instrument, andra maktmedel samt humanitära, fredsbyggande och utvecklingsrelaterade medel). Som jag inledningsvis var inne på så behöver resonemanget kring dessa termer utvecklas för att innebörden bättre ska klarläggas. Här återstår en hel del forskning att utföra. För min personliga del överväger jag att nyttja samma analyschema som användes i denna undersökning på ett likvärdigt empiriskt material från i första hand något eller några av övriga nordiska länder. Tanken med detta är att försöka utröna om variationen i begreppens förekomst i t.ex. Norge avseende var och en av de tre undersökningarna är likvärdig med det resultat jag erhållit från Sverige. Kommer jag att få samma nollresultat? Kommer samma begrepp jag förbisett avseende Sverige att återfinnas även i den norska debatten? Resultatet av sådan komparativa studier kan förhoppningsvis bidra till förståelsen bl.a. kring vilka begrepp som är specifika

för den svenska politiska debatten. Möjligen går det att koppla ett kontextuellt bruk av olika skolbildningars begreppsapparater till en stats strategiska kultur. Detta ligger dock utanför mitt fokus. Istället är min tanke främst att kalibrera mitt analyschema genom att ersätta vissa begrepp med andra i det fortsatta studiet av svensk politik.

Den övergripande slutsatsen är att realismen inte är glömd i den svenska säkerhetspolitiska debatten, åtminstone inte av politikerna. Den är däremot möjligen gömd. Kanske p.g.a. att vi forskare, medvetet eller omedvetet, letar på fel ställen efter fel saker.

Referenser

- Bjereld, Ulf & Demker, Marie, 1995. *Utrikespolitiken som slagfält – De svenska partierna och utrikesfrågorna*. Stockholm: Nerenius & Santérus.
- Björklund, Fredrika, 1992. *Samförstånd eller oenighet – Svensk säkerhetspolitisk debatt under det kalla kriget*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Brommesson, Douglas & Ann-Marie Ekengren, 2013. "What happens when a new government enters office? A comparison of ideological change in British and Swedish foreign policy 1991-2011", *Cooperation and Conflict* 48 (1), s. 3-27.
- Brysk, Alison, 2009. *Global Good Samaritans – Human Rights and Foreign Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Carr, Edward, 1964. *The Twenty Years Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations* (2 ed.). New York: Harper & Row Publishers.
- Elgström, Ole, 2000. *Images and Strategies for Autonomy. Explaining Swedish Security Policy Strategies in the 19th Century*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Gaddis, John Lewis, 1982. *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*. New York: Oxford University Press.
- Gaddis, John Lewis, 2011. *George F. Kennan: An American Life*. New York: W. W. Norton & Company.
- Graber, Doris, 1976. *Verbal Behavior and Politics*. Chicago: University of Illinois Press.
- Goldmann, Kjell, 1986. "Swedish policy making on international questions: bureaucratization and politicization, s. 159-186 i Goldmann, Kjell, Berglund, Sten & Sjöstedt, Gunnar (red.), *Democracy and Foreign Policy – The Case of Sweden*. Aldershot, UK: Gower.
- Gyllensporre, Dennis, 2010. *Competing and Complementary Perspectives on the EU as a Crisis Management Actor: An Examination of the Common Security and Defence Policy through Lenses of Idealism and Realism*. Maastricht: Boekenplan.
- Hobbes, Thomas, 2013 [1651]. *Leviathan*. Redigerad utgåva av Noel Malcolm. Oxford: Oxford University Press.
- Jerneck, Magnus, 2013. "Sitting on the Balcony: American Responses, Strategic Dilemmas, and Swedish Criticism of the Vietnam War", *Diplomacy & Statecraft* 24:3, s. 404-426.
- Jervis, Robert, 1978. "Cooperation Under the Security Dilemma", *World Politics* 30 (2), s. 167-214.

- Kennan, George, 1954. *Realities of American Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Machiavelli, Niccolò, 1985 [1513]. *The Prince*. Översättning av Harvey Mansfield. Chicago: University of Chicago Press.
- Mearsheimer, John, 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton & Company.
- Morgenthau, Hans, 1948. *Politics Among Nations*. New York: Knopf.
- Pape, Robert, 2005. "Soft Balancing against the United States", *International Security* 30 (1), s. 7-45.
- Paul, Thazha Varkey, 2005. "Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy", *International Security*, 30 (1), s. 46-71.
- Reus-Smit, Christian, 2005. "Constructivism, s. 188-212 i Burchill, Scott, Linklater, Andrew, Devetak, Richard, Donnelly, Jack, Nardin, Terry, Paterson, Matthew, Reus-Smit, Christian & True, Jacqui (red.), *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Riksdagen:
protokoll 2001/02:13
protokoll 2001/02:41
protokoll 2001/02:44
protokoll 2001/02:68
protokoll 2002/03:12
protokoll 2002/03:56
protokoll 2003/04:13
protokoll 2003/04:67
protokoll 2004/05:13
protokoll 2004/05:51
protokoll 2004/05:53
protokoll 2004/05:72
protokoll 2005/06:73
protokoll 2006/07:50
protokoll 2006/07:60
protokoll 2007/08:63
protokoll 2008/09:72
protokoll 2008/09:131
protokoll 2009/10:76
protokoll 2010/11:9
protokoll 2010/11:60
protokoll 2011/12:15
protokoll 2011/12:70
protokoll 2012/13:11
protokoll 2012/13:64
protokoll 2013/14:70
protokoll 2014/15:58
protokoll 2014/15:116
- Steffa, Reuben och Khoob, Nicholas, 2014. "Hard Balancing in the Age of American Unipolarity", *Journal of Strategic Studies* 37 (2), s. 222-258.
- Thucydides, 2009. *The Peloponnesian War*. Översättning av Martin Hammon. Oxford: Oxford University Press.
- Walt, Stephen, 1985. "Alliance Formation and the Balance of World Power", *International Security* 9 (4), s. 3-43.
- Walt, Stephen, 1987. *Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth, 1959. *Man, the State, and War*. New York: Columbia University Press.

- Waltz, Kenneth, 1979. *Theory of International Politics*. New York: McGraw Hill.
- Westberg, Jacob, 2015. *Svenska säkerhetsstrategier 1810-2014*. Lund: Studentlitteratur.
- Wright, Quincy, 1942. *A Study of War*. Chicago: University of Chicago Press.